

VNS 3/2012 vp

**VALTIONEUVOSTON SELONTEKO EDUSKUNNALLE
POHJOISMAISISTA RAJAESTEISTÄ**

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon Pohjoismaiden välisistä rajaesteistä. Rajaesteillä tarkoitetaan tässä selonteossa niitä lainsäädäntöön tai sen toimeenpanoon liittyviä eroavaisuuksia Pohjoismaiden välillä, jotka vaikeuttavat yksilöiden tai yritysten tasavertaisia toimintamahdollisuuksia toisessa Pohjoismaassa. Rajaesteet ovat konkreettinen Pohjoismaiden kansalaisten elämään vaikuttava asia, johon voidaan myös yhteisin toimin todella tarttua. Rajaestetyö oli yksi Suomen pohjoismaisen puheenjohtajakauden 2011 ehdottomista kärkiaiheista, ja se nousi myös Pohjoismaiden neuvoston 63. istunnossa loppusyksystä 2011 yhdeksi keskusteluiden pääteemaksi.

Osa Pohjoismaiden välisistä rajaesteistä voidaan ratkaista omin kansallisin päätöksin, osa taas edellyttää yhteispohjoismaista työstämistä. Ennaltaehkäisy edellyttää lainvalmistelussa johdonmukaista ja läpi hallinnon kulkevaa toimintaa. Huhtikuun 2012 aikana käydään kaikissa Pohjoismaiden parlamenteissa erityinen teemakeskustelu rajaestetyöstä ja sen vauhdittamisesta. Käsittelyn tavoitteena ovat konkreettiset toimet työn tehostamiseksi. Valtioneuvoston selonteko nostaa esiin yleisiä kansallisia toimenpiteitä uusien rajaesteiden syntymisen ehkäisemiseksi, tiettynä kansallisin toimin ratkaistavissa olevia rajaesteitä sekä joitakin yhteispohjoismaista työstämistä edellyttäviä esteitä.

Hallitusohjelmassa 2011 todetaan, että *”jatkaessaan ja syventäessään liikkuvuutta ja kansa- käymistä edistävää Pohjoismaiden välistä rajaesteyhteistyötä hallitus kiinnittää erityistä huomiota yksityisten kansalaisten kohtaamiin puutteellisesta yhteensovittamisesta johtuviin ongelmiin, kuten ristiriitaisiin eläke- ja sosiaalipoliittisiin ratkaisuihin.”*

Yksilön kannalta vapaa liikkuvuus on pohjimmiltaan perusoikeuksiin liittyvä kysymys, josta tuhannet pohjoismaiset kansalaiset hyötyvät päivittäin. Rajaesteiden poistaminen on myös kansantalouden kannalta järkevää; rajat ylittävä taloudellinen vuorovaikutus vahvistaa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja ylläpitää raja-alueiden elinvoimaa. Kantava ajatus on, että vapaan liikkuvuuden edistäminen, oli kyseessä asuminen, opiskelu, työskentely tai yrittäjyys, hyödyttää kaikkia osapuolia.

1 Kohti rajatonta Pohjolaa

Virallisen pohjoismaisen yhteistyön syntymästä 1950-luvulla lähtien Pohjoismaat ovat vaalineet ajatusta avoimesta ja rajattomasta Pohjolasta, jossa Pohjoismaiden kansalaiset voisivat liikkua vapaasti rajojen yli (passivapaa alue 1957), työskennellä koko Pohjolassa samoin ehdoin (sopimus yhteisistä työmarkkinoista 1954) ja nauttia samoista sosiaaliturvaan liittyvistä oikeuksista (pohjoismaainen sosiaaliturvasopimus v. 1955). Huolimatta merkittävistä edistysaskelista kohti rajatonta Pohjolaa, löytyy pohjoismaisen liikkuvuuden tieltä vielä runsaasti rajaesteitä, jotka käytännössä hankaloittavat rajat ylittävää toimintaa. Suuri osa näistä esteistä liittyy erilaisiin sosiaalietuuksiin ja työmarkkinoiden toimintaan.

2000-luvun alussa käynnistettiin Suomen aloitteesta Rajaton Pohjola -prosessi, kun yhteistyöministerit päättivät keväällä 2001 teettää selvityksen pohjoismaalaisten vastavuoroisista oikeuksista. Selvitysmieheksi nimettiin ministeri Ole Norrback, jonka loppuraportti tuotiin Pohjoismaiden neuvoston istuntoon v. 2002. Ruotsi jatkoi Norrbackin selvityksen avaamalla la- dulla ja nosti puheenjohtajuuskaudellaan 2003 rajaesteet näkyvästi esille. Samalla Ruotsi nim- esi Tanskan entisen pääministerin Poul Schlüterin erityiseksi rajaeste-edustajakseen. Schlü- ter jatkoi yhteistyöministeriiden erityisedustajana seuraavilla Islannin (2004) ja Tanskan (2005) puheenjohtajuuskausilla, tuloksena mm. selonteko ”Pohjoismaat – yksi työpaikka, yh- det kotimarkkinat”. Norjan pj-kaudella 2006 nimettiin puolestaan kaksi ns. vauhdittajaa raja- esteproblematiikan kannalta kahteen keskeiseen ministerineuvostoon (sosiaali- ja terveystoli- tiikan ministerineuvosto, elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto).

Useista avauksista ja selvityksistä huolimatta konkreettisten tulosten – rajaesteiden todellinen purkaminen ja niiden ehkäisy – saavuttaminen eteni kuitenkin verrattain tahmeasti. Suomen pj-kaudella 2007 melko lailla pysähdyksissä ollutta prosessia yritettiin saattaa liikkeelle perustamalla Suomen, silloisen seuraavan pj-maa Ruotsin ja ministerineuvoston sihteeristön edustajista koostunut "rajaestetroikka", jonka puheenjohtajaksi nimettiin Suomen Pohjola-Nordenin pääsihteerinä toiminut Larserik Häggman. Troikka luovutti loppuraporttinsa ministerineuvoston yhteistyökomitealle (NSK) syksyllä 2007. Raportissaan troikka identifioi tusinan verran realistisesti, ilman kustannuksia ja lyhyellä tähtämellä purettavissa olevaa rajaestettä.

Punkaharjun pohjoismainen pääministerikokous kesällä 2007 muodostui rajaestetyön eräänlaiseksi käännöskohdaksi: osana yhteispohjoismaisia globalisaatioponnistuksia pääministerit korostivat rajaestetyön merkitystä pohjoismaisen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn kannalta. Yhteisessä tiedotteessaan pääministerit esittivät, että *"Pohjoismaiden hallitukset laativat luettelon konkreettisista toimita, joilla ihmisten kanssakäyntiä ja liikkuvuutta sekä yritysten toimintaa vaikeuttavat esteet voitaisiin poistaa."*

Näin rajaestetyössä siirryttiin lukuisten selvitysten jälkeen vaiheeseen, jossa nimenomaan konkreettiset toimet ja tulokset ankkuroitiin viime kädessä korkeimpaan poliittiseen päätäntävaltaan. Tältä pohjalta pääministerit päättivät syksyllä 2007 Pohjoismaiden neuvoston istunnon yhteydessä pidetyssä tapaamisessaan uuden kansallisista edustajista koostuvan ns. Rajaestefoorumin perustamisesta. Vuoden 2008 alussa toimintansa aloittaneen foorumin puheenjohtajaksi valittiin pitkän kokemuksen ao. kysymyksistä jo hankkinut ministeri Ole Norrback. Rajaestefoorumi on kyennyt nostamaan rajaestetyön profiilia ja tehostanut viranomaisten työtä ylläpitämällä jatkuvaa "painetta" ratkoa rajaestekysymyksiä. Foorumi tuottaa myös konkreettisia ehdotuksia esteiden ratkaisemiseksi. Foorumi raportoi työn tuloksista pääministereille kerran vuodessa.

Rajaestefoorumi on kuitenkin vain neuvoa-antava elin. Pohjoismainen yhteistyö on pohjimmiltaan ilmausta maiden yhteisestä halusta edistää maiden välistä läheistä kanssakäymistä ja pyrkiä aikaansaamaan yhtenäisiä säännöksiä mahdollisimman monilla aloilla. Yhteistyö ei perusteiltaan ole kuitenkaan samassa suhteessa oikeudellisesti sitovaa kuin esimerkiksi EUsäädökset. Viime kädessä rajaestetyö edellyttää aina poliittista tahtotilaa ja konkreettisia toimia lainsäädäntötyössä tämän tahtotilan toteuttamiseksi.

Joulukuussa 2010 järjestettiin Kööpenhaminassa laaja pohjoismainen lainsäädäntökonferenssi, jossa keskusteltiin keinoista parantaa pohjoismaista koordinaatiota lainsäädäntötyössä. Konferenssi sai jatkoa marraskuun lopussa 2011 Tukholmassa järjestetyn ja rajaesteiden aiheuttamiin taloudellisiin kustannuksiin puretuneen seminaarin muodossa.

Ministerineuvosto antaa rajaesteitä koskevan selonteon vuosittain Pohjoismaiden neuvoston istunnossa, niin myös syksyllä 2011. Vuoden 2011 aikana (istuntoon mennessä) kyettiin ratkaisemaan 13 estettä. Vuoden 2011 syyskuussa ministerineuvosto oli listannut yhteensä nelisenkymmentä tunnistettua rajaestettä, joiden parissa tehtiin työtä. Kasvaneesta ponnistelusta huolimatta rajaesteiden määrä näyttäisi pikemminkin lisääntyvän.

2 Rajaestetyö tänään

Rajaestetyötä eli rajaesteiden vähentämiseen tähtäviä toimia tehdään kahdella rinnakkaisella raiteella. Toisaalta olemassa olevia ja ongelmallisiksi koettuja esteitä tulee pyrkiä purkamaan (edellyttää usein lainsäädännön tarkistamista yhdessä tai useammassa maassa). Toinen puoli rajaestetyötä liittyy ennaltaehkäisyyn; kansallisessa lainsäädäntötyössä ja osana sitä EU-direktiivien toimeenpanossa tulee huolehtia siitä, että Pohjoismaat eivät puutteellisesta koor-

dinoinnista ja yhteensovittamisesta johtuen luo uusia esteitä. Tällä hetkellä tilanne on edelleen se, että samaan aikaan kun vanhoja esteitä saadaan kovalla työllä purettua, tulee tilalle jatkuvasti uusia esteitä.

Pohjoismaiset yhteistyöministerit ovat pyytäneet Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristöä työstämään jokaiseen yhteistyöministerikokoukseen katsauksen rajaestetyön ajankohtaisista aktiviteeteista ja kysymyksistä. Suomen pj-kaudella v. 2011 pyrittiin lisäksi siihen, että kaikki eri politiikkalohkojen ministerineuvostot ja niiden alaiset virkamieskomiteat olisivat käsitelleet rajaesteitä ainakin yhdessä kokouksessaan vuoden aikana. Pohjoismaiden kansalliset sektoriministeriöt ovat vuoden 2011 alussa nimenneet omat kontaktihenkilönsä edesautta- maan yhteydenpitoa ja tiedonvaihtoa rajaestekysymyksissä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaikissa Pohjoismaissa toimiva tietopankki Haloo Pohjola -portaali, jota Suomessa hallinnoi Pohjola-Norden, toimii rajaestetyön tukipalveluna. Se opas- taa konkreettisissa liikkuvuuteen liittyvissä kysymyksissä ja tarjoaa tietoa rajaesteistä sekä yksityishenkilöille että yrityksille. Ahvenanmaan Hallå Norden infopiste käynnisti toimintansa v. 2011 alussa. Ministerineuvosto tukee myös useita alueellisia rajaesteiden parissa työskente- lviä toimijoita (mm. Pohjoiskalotin uusi rajaestepalvelu).

Joulukuussa 2010 sosiaali- ja terveystalitiikan sekä työelämän virkamieskomiteat asettivat työryhmän tarkastelemaan nimenomaisesti sosiaali- ja työmarkkinapolitiikkaan liittyviä raja- esteitä. Työryhmä otti listalleen 36 rajaestettä. Työryhmä tulee huhtikuussa 2012 annettavassa loppuraportissaan esittämään suosituksia niistä etenemistavoista, joilla kartoitettuja esteitä voitaisiin ratkaista.

Yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2012 käynnistää pohjoismaisen rajaestetoimintaoh- jelman valmistelun. Toimintaohjelma astuisi voimaan 1.1.2014.

Suomen yhteistyöministeri Alexander Stubb on yhdessä Pohjoismaiden neuvoston edellisen presidentin Bertel Haarderin ja Rajaestefoorumin puheenjohtajan Ole Norrbackin kanssa lähettänyt kirjeen Pohjoismaiden ja itsehallintoalueiden parlamenttien puhemiehille samanaikai- sen pohjoismaisen parlamentaarisen rajaestekeskustelun järjestämisestä. Aloite otettiin hyvin vastaan ja Suomessa hanke toteutetaan 25.4.2012. PN:n presidentti Kimmo Sasi ja rajaestefoo- rumin puheenjohtaja ovat lähettäneet puhemiehille jatkokirjeen niistä seikoista, joita keskus- telun yhteydessä pitäisi PN:n ja Rajaestefoorumin mielestä käsitellä. Ajatuksena on, että mah- dollisimman laaja poliittinen ankkurointi nostaisi rajaestetyön näkyvyyttä ja vauhdittaisi konk- reettisia toimia esimerkiksi ennalta ehkäisevässä lainvalmistelutyössä.

3 Yleiset kansalliset toimet uusien rajaesteiden ehkäisemiseksi

Rajaesteiden ennaltaehkäisy edellyttää johdonmukaista ja tiedostavaa toimintaa läpi kansallis- ten hallintojen. Uusien esteiden syntymistä voitaisiin estää muun muassa seuraavin keinoin:

- Poliittinen johto antaa riittävän usein selkeän signaalin siitä, ettei uusia tarpeettomia rajaesteitä saa syntyä.
- Käydään läpi hallinnolliset ohjeet, jotka määrittelevät tarvittavat pohjoismaista vertai- lua ja koordinaatiota koskevat käytännöt uuden kansallisen lainsäädännön ja EU- direktiivien toimeenpanon valmistelussa, kiinnittäen huomiota erityisesti rajaesteprob- lematiikkaan ja ohjeiden käytännön toteuttamiseen.
- Systematisoidaan lakivalmistelun parlamentaarinen kontrolli niin, että uusien la- kialoitteiden valmistelussa voidaan todentaa rajaesteproblematiikan huomioon ottami- nen.

- Viestitään toimeenpanevalle hallinnolle selkeästi, että rajaestetyö on tärkeää.
- Tehdään säännönmukaisia arviointuja rajaestetyön tuloksellisuudesta.

4 Kansallisin päätöksin ratkaistavissa olevat rajaesteet ja mahdolliset toimenpiteet

Alla seuraa esimerkkejä sellaisista rajaesteistä, jotka voitaisiin ratkaista omin kansallisin päätöksin ja relevantin lainsäädännön tarkistuksin.

- 4.1 Suomen ns. 4-kuukauden sääntö muotoiltiin ennen EU:n laajentumista 2004; EU/ETA maista tulevalle henkilöllä on oltava vähintään 4 kk mittainen työsopimus päästäkseen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, jollei häntä pidetä Suomeen vakinaisesti asumaan muuttavana. Sääntö vaikuttaa erityisesti ruotsalaisten ja norjalaisten kausityöläisten valmiuteen tulla rajan yli töihin (erityisesti Lappi ja Ahvenanmaa). Asiaa on käsitelty sekä sosiaali- ja terveystieteissä että Sata-komiteassa.

STM on keväällä 2011 asettanut Solmu IV -työryhmän, jonka tehtävänä on laatia esitys asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain uudistamiseksi ja siihen läheisesti liittyvän lainsäädännön tarkistamiseksi niin, että kansallinen lainsäädäntö nykyistä johdonmukaisemmin määrittelee asumisperusteisen vakuutusturvan piiriin kuulumisen alkamisen ja päättymisen ja esittää mahdollisimman yhtenäiset kriteerit sille, milloin henkilö katsotaan maassa asuvaksi eri oikeuksien ja velvollisuuksien osalta.

Ongelma pyritään ratkaisemaan osana Solmu IV -hanketta. Vastaava ministeriö on sosiaali- ja terveystieteissä.

- 4.2 Työharjoittelu toisessa Pohjoismaassa ei ole lain mukaan mahdollista, ellei työnantaja ole suomalainen juridinen henkilö. Ongelma liittyy ennen kaikkea vakuutusjärjestelmään. Julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002, JTPL) ei sinänsä oteta kantaa siihen, voiko työmarkkinatoimenpide (työharjoittelu, työelämävalmennus, työkokeilu) tapahtua ulkomailla. Käytännössä vakuutusturva koskevat säännökset vaikuttavat työmarkkinatoimenpiteen järjestämiseen ulkomailla. Laissa (JTPL) säädetään, että työmarkkinatoimenpiteessä sattuneesta tapaturmasta tai siinä saadusta ammattitaudista suoritetaan korvaus valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin tapaturmavakuutuslaissa säädetään työtapaturmasta. Tapaturmavakuutuslakia ei sovelleta sellaiseen työntekijään, joka tekee työtä ulkomaisella työnantajalla ulkomailla tai kotimaassa. Edellä mainitusta syystä työmarkkinatoimenpide ei voi tapahtua ulkomaisen työnantajan palveluksessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut tammikuussa 2012 kolmikantaisen työryhmän, jonka tehtävänä on arvioida työpaikalla toteutettavien ei-työsuhteisten palvelujen käytön ehdot ja vaikuttavuus. Arvioinnin kohteena ovat työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu) sekä työvoimakoulutukseen sisältyvä työharjoittelu työpaikalla. Myös työmarkkinatoimenpiteen järjestämistä ulkomailla tultaneen käsittelemään työryhmässä. Työharjoittelun salliminen toisessa Pohjoismaassa muun kuin suomalaisen työnantajan tehtävissä edellyttäisi lakimuutosta. Vastaava ministeriö on työ- ja elinkeinoministeriö.

- 4.3 Työhaastattelumatkojen korvaaminen rajojen yli; pohjoismaainen työnhakija on oikeutettu matkakorvauksiin maan sisällä, muttei toiseen Pohjoismaahan.

Ruotsin osalta EU on vaatinut muutoksia lainsäädäntöön ja viime vuodesta lähtien Ruotsissa myönnetään matka-avustuksia ETA-maihin. Norjassa on parhaillaan vireillä lakimuutos.

Suomessa työnhakumatkoista aiheutuvia matkakustannuksia korvataan liikkuvuusavustuksella, jonka myöntämisen tarkemmista edellytyksistä säädetään valtioneuvoston asetuksessa julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista (1346/2002). Asetuksen 4 §:n mukaan liikkuvuusavustuksen myöntäminen matkakustannusten korvauksena edellyttää, että työpaikka sijaitsee tai palvelussuhteesta neuvottelemisen tapahtuu Suomessa. Suomen tulisi tehdä asetusmuutos, joka antaisi työ- ja elinkeinotoimistoille oikeuden myöntää korvauksia myös muihin Pohjoismaihin suuntautuvista työhaastattelumatkoista. Vastaava ministeriö on työ- ja elinkeinoministeriö.

- 4.4 Tanskalaisen sijoituseläkkeen huomioonottaminen verotuksessa; Tanskassa on muiden eläkkeiden ohella käytössä ns. sijoituseläke, joka nostetaan yhtenä suorituksena eläkkeelle siirryttäessä. Tanska veloittaa silloin veroluonteisen maksun. Koska kyseessä ei muodollisesti ole vero vaan erillinen maksu, verottaa Suomi ko. sijoituseläkkeen uudelleen.

Ruotsissa on tehty lakimuutos, joka poistaa ongelman. Tilanteen muuttaminen Suomessa edellyttäisi lakimuutosta. Vastaava ministeriö on valtiovarainministeriö.

5 Yhteisporjoismaista työstämistä edellyttävät rajaesteet

- 5.1 Varhais/sairauseläkkeitä koskevien säädösten yhteensovittaminen; ongelma koskee ennen kaikkea paluumuuttajia Ruotsista. Ruotsi ei käytännössä enää myönnä työkyvyttömyyseläkkeitä sairauden takia heikentyneen työkyvyn perusteella vaan ainoastaan ”sairaus/kuntoutuskorvauksia” (sjuk/aktivitetsersättning), joiden aikana ko. henkilöt ohjataan kuntoutukseen/terapiaan (myös Norjan osalta trendi on samansuuntainen). Ruotsissa osan työrastaan tehnyt, nyt Suomessa asuva ja sairauseläkkeelle osoitettu henkilö, jää vaille Ruotsissa kertynyttä eläkettään jos ja kun hän ei osallistu työmarkkinakuntoutukseen Ruotsissa. Pahimmillaan tuloksena on dramaattisesti alentuneet tulot ja turvautuminen muihin sosiaaliavun muotoihin.

Rajaestefoorumi on suosittanut, että maat hyväksyisivät asuinmaan lääketieteellisin perustein tehdyn eläkepäätöksen – toistaiseksi tuloksetta. Vastaava ministeriö on sosiaali- ja terveysministeriö.

- 5.2 Työkoneiden arvonalisävero; Norjasta Suomeen (tai päinvastoin) rajan yli työkoneen kanssa siirtyvä yrittäjä joutuu tallettamaan työkoneen ALV:a vastaavan summan takuuksi. Periaatteessa talletus palautetaan työkoneen siirryessä takaisin lähtömaahan, mutta summa saattaa työkoneen kulumisen vuoksi olla alhaisempi ja toisaalta palautus kestää helposti useita (jopa 6) viikkoja. Norjan laki on näiltä osin yksiselitteinen kun taas Suomen lainsäädäntö antaa mahdollisuuden tiettyihin joustoihin (hyödynnetty esim. rajan läheisyydessä tapahtuvassa lumen auraamisessa). Pk-yrityksille suurten työkoneiden suuriksikin nousevat takuusummat aiheuttavat akuutin likviditeettiongelman.

Norjan verohallinto on saanut tehtäväksi selvittää, mitä tilanteen korjaamiseksi voidaan tehdä. Asiaa koskevat selvitykset ovat kesken. Vastaava ministeriö on valtiovarainministeriö.

- 5.3 Rakennusalan standardit; EU:n uudella rakennustuoteasetuksella pyritään rakennustuotteiden kaupanesteiden poistamiseen sisämarkkinoilla. Tarkoituksena on parantaa rakennustuotteiden vapaata liikkuvuutta jäsenmaasta toiseen. Rakennustuoteasetus tulee kokonaisuudessaan voimaan 1.7.2013. Asetus ei kuitenkaan koske tuotteiden vaatimustasoja, vaan niistä säädetään kansallisesti.

Pohjoismaat ovat säätäneet omat – ja usein toisistaan poikkeavat – tarkemmat määräyksensä rakentamista koskevilla asioilla (esim. ovien ja kulkuaukkojen vapaa leveys, poistumisteiden mitoitus). Erilaiset kansalliset säädökset voivat vaikeuttaa esimerkiksi valmistaloja/valmiita rakennuskomponentteja tuottavien yritysten rajat ylittävää toimintaa koska eri maihin joudutaan valmistamaan erilaisia tuotteita. Haittoina on tuotu esiin muun muassa heikompi kilpailu, tuotannollisten mittakaavaetujen menettäminen ja lopulta asiakkaalle kalliimpi lasku.

Pohjoismaiden välisiä eroja rakentamiseen liittyvissä vaatimuksissa tunnistetaan ja käsitellään paraikaa syksyllä 2011 toimintansa aloittaneessa työryhmässä. Vastaava ministeriö on ympäristöministeriö.

- 5.4 Kuntoutus asuinmaassa; mikäli henkilö, joka asuu yhdessä Pohjoismaassa mutta on töissä toisessa, joutuu työtapaturman tai sairastumisen vuoksi olemaan pidempään poissa töistä on mahdollista, ettei hän saa tarvittavaa kuntoutusta asuinmaassa vaan hän joutuu matkustamaan työskentelymaahan kuntoutukseen. Tämä aiheuttaa vakavammin sairastuneille/loukkaantuneille pahimmillaan erittäin hankalan tilanteen kun kuntoutus saattaa edellyttää pitkääkin matkustamista. Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevien EU-asetusten 883/2004 ja 1408/71 mukaan rahaetuudet tulisi maksaa työskentelymaasta kun taas kuntoutustoimenpiteet henkilön tulisi saada asuinmaastaan (asuinmaansa lainsäädännön mukaisina). Haasteena on maiden kuntoutusjärjestelmien yhteensovittaminen.

Asia on esillä myös uudessa Pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa mutta vaatii kuitenkin vielä kahdenvälisiä sopimuksia.

Ruotsin ja Suomen välillä pohjoisessa on toteutettu pilottihanke, joka on helpottanut tilannetta, muttei ratkaissut kaikkia ongelmia (ellei kuntoutuksesta pystytä sopimaan ei sellaista anneta). Suomi ja Ruotsi ovat ryhtyneet neuvottelemaan kahdenvälisestä sopimuksesta, jonka pohjalta rajat ylittäviä kuntoutustilanteita voitaisiin ratkaista. Vastaava ministeriö on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

6 Johtopäätökset

Valtioneuvoston pohjoismaisia rajaesteitä koskevan selonteon keskeinen viesti on, että työtä vapaan pohjoismaisen liikkuvuuden edistämiseksi ja maiden välisten rajaesteiden poistamiseksi tulee määrätietoisesti ja johdonmukaisesti jatkaa. Tämä edellyttää selvää poliittista tahtotilaa, jota myös toteutetaan konkreettisin toimin lainvalmistelussa ja josta viestitään selvästi toimivaltaisille viranomaisille. Hallitusohjelmassa todetaan, että ”*hallitus toimii aktiivisesti pohjoismaisen yhteistyön tiivistämiseksi.*” Rajaesteitä koskevan työn suhteen hallitus sitoutuu:

- jatkamaan ja edelleen syventämään Pohjoismaiden välistä rajaesteyhteistyötä
- ryhtymään selonteossa esitettyihin toimiin uusien rajaesteiden ehkäisemiseksi
- tekemään esityksiä kansallisin päätöksin ratkaistavissa olevien rajaesteiden poistamiseksi
- toimimaan aktiivisesti yhteispohjoismaista työstämistä edellyttävien rajaesteiden purkamiseksi.